

Konkordatowi - Nie!
Autor tekstu: **Ryszard M. Zając**

Pozwoliłem sobie przygotować pełny tekst konkordatu wraz z krytycznym komentarzem. Moim zdaniem, ta szczególna umowa międzynarodowa (dotycząca przecież wyłącznie obywateli Rzeczypospolitej) nie może być ratyfikowana! Ogranicza bowiem suwerenność naszego państwa, nakłada na obywateli znaczne obciążenia finansowe, jest sprzeczna z konstytucyjną zasadą rozdziału kościoła od państwa, gwałci zasadę równouprawnienia wyznań, odstaje od zasady suwerennej autonomii świeckich i wierzących.

Konkordat z 28 lipca 1993 roku zacznie obowiązywać w miesiąc po wymianie dokumentów ratyfikacyjnych. Wcześniej wymagana jest zgoda Sejmu i Senatu oraz podpis Prezydenta R.P. Byłby to ewenement w posoborowej (1962-65) działalności kościoła. Po 1965 roku watykańska dyplomacja nie doprowadziła do podpisania konkordatu z władzami żadnego państwa. Wprawdzie w 1984 roku ratyfikowano we Włoszech „Układ o zmianie Konkordatu Laterańskiego”, ale było to w istocie dostosowanie przestarzałego układu z 1929 roku, do nowej, demokratycznej Konstytucji Włoch, głoszącej wolność sumienia, wyznania i równość obywateli.

Konkordat polski z 10 lutego 1925 roku, sygnowany przez Prezydenta RP Stanisława Wojciechowskiego oraz papieża Piusa XI (wcześniej nuncjusza w Polsce) przestał faktycznie obowiązywać po II wojnie światowej. Watykan nie zgadzał się na stałe ustanowienia administracji kościelnej na Ziemiach Odzyskanych, państwo zaś respektowało jedynie zasady obsadzania urzędów kościelnych. Dopiero w 1983 roku, na posiedzeniu Komisji Wspólnej Rządu i Episkopatu biskupi zaproponowali podpisanie konwencji polsko-watykańskiej, normującej relacje państwo-kościół. Jej projekt, zawierający 23 artykuły, obie strony parafowały 4 maja 1988 roku, przesyłając go do Watykanu. Strona kościelna zobowiązała się m.in. do szanowania świeckiego charakteru państwa; rząd zaś gwarantował m.in. swobodę działalności kościoła. Konwencja ta miała być ratyfikowana łącznie z ustawą „o stosunku państwa do kościoła katolickiego”.

W związku ze zbliżającymi się wyborami 1989 roku, ustawę trzy tygodnie wcześniej uchwalił Sejm. Watykan nie podjął żadnych negocjacji w sprawie uzgodnionego projektu konwencji. Wkrótce nuncjusz apostolski przedstawił ówczesnemu solidarnościowemu rządowi zupełnie nowy dokument, zawierający rozbudowaną preambułę i 29 artykułów. W imieniu rządu H.Suchockiej skwapliwie podpisał go 28 lipca 1993 roku ówczesny minister spraw zagranicznych K.Skubiszewski. Decyzja o ratyfikacji konkordatu należy obecnie do Sejmu, Senatu i Prezydenta R.P. Mam nadzieję, iż konkordat nie zostanie nigdy ratyfikowany.

Ryszard
poseł na Sejm R.P.

M.

Zając

(sekretarz Parlamentarnego Zespołu na Rzecz Wolności Światopoglądowej)

KONKORDAT
między Rzeczypospolitą Polską a Stolicą Apostolską
podpisany w dniu 28 lipca 1993 roku w Warszawie,
przez Krzysztofa Skubiszewskiego, ministra spraw zagranicznych R.P.
oraz arcybiskupa Józefa Kowalczyka, nuncjusza apostolskiego

- dążąc do trwałego i harmonijnego uregulowania wzajemnych stosunków,
- biorąc pod uwagę fakt, że religia katolicka jest wyznawana przez większość społeczeństwa polskiego,
- podkreślając posłannictwo kościoła katolickiego, rolę odegraną przez kościół w tysiącletnich dziejach Państwa Polskiego oraz znaczenie pontyfikatu Jego Świątobliwości Papieża Jana Pawła II dla współczesnych dziejów Polski,
- zważywszy przełomowe znaczenie odzyskania niepodległości i suwerenności przez Państwo Polskie oraz w trosce o jego pomyślny rozwój,
- stwierdzając doniosły wkład kościoła w rozwój osoby ludzkiej i umacnianie moralności,
- kierując się wymienionymi wartościami oraz powszechnymi zasadami prawa międzynarodowego, łącznie z normami dotyczącymi poszanowania praw człowieka i podstawowych swobód oraz wyeliminowania wszelkich form nietolerancji i dyskryminacji z powodów religijnych,
- uznając, że fundamentem rozwoju wolnego i demokratycznego społeczeństwa jest poszanowanie godności osoby ludzkiej i jej praw,
- uwzględniając nową strukturę administracyjną kościoła w Polsce, ustanowioną bullą papieską „Totus Tuus poloniae populus”,

postanowiły zawrzeć niniejszy Konkordat, przy czym Rzeczypospolita Polska uwzględniła swe zasady konstytucyjne i ustawy, a Stolica Apostolska — dokumenty Soboru Watykańskiego II, dotyczące wolności religijnej i stosunków pomiędzy kościołem a wspólnotą polityczną oraz przepisy prawa kanonicznego.

W tym celu Stolica Apostolska, reprezentowana przez Jego Ekscelencję Księdza Józefa Kowalczyka, Arcybiskupa Tytularnego Heraklei, Nuncjusza Apostolskiego w Warszawie, Rzeczypospolita Polska, reprezentowana przez Jego Ekscelencję Pana Krzysztofa Skubiszewskiego, Ministra Spraw Zagranicznych, uzgodniły co następuje:

komentarz: Preambuła jest nadmiernie rozbudowana (w konkordacie z 1925 była o połowę krótsza i bardziej konkretna). Zapis o „odzyskaniu suwerenności i niepodległości przez Państwo Polskie” budzi uzasadnione podejrzenie, iż autorzy podkreślają **restytucję państwa**: to zaś oznacza kwestionowanie legalności dotychczas obowiązującego prawa. Preambuła jest nierównoprawna, nadmiernie podkreślając rangę kościoła. Zapis o kierowaniu się „powszechnymi zasadami prawa międzynarodowego, łącznie z normami dotyczącymi poszanowania praw człowieka i podstawowych swobód” jest dosyć obłudnie dwuznaczny. W odróżnieniu od Rzeczypospolitej Polskiej Stolica Apostolska nie ratyfikowała dotąd Międzynarodowych Paktów Praw Człowieka z 1966 r. oraz Europejskiej Konwencji Praw Człowieka z 1950 roku.

Artykuł 1

Rzeczypospolita Polska i Stolica Apostolska potwierdzają, że Państwo i Kościół katolicki są — każde w swej dziedzinie — niezależne i autonomiczne oraz zobowiązują się do pełnego poszanowania tej zasady we wzajemnych stosunkach i we współdziałaniu dla rozwoju człowieka i dobra wspólnego.

komentarz: Nie sposób jednoznacznie określić „dziedziny” kościoła i państwa, zwłaszcza w takich sferach życia społecznego, jak np. zawieranie małżeństw czy nauczanie. Jeśli zauważymy, iż przedstawiciele kościoła nie zobowiązali się nawet do respektowania ... Konstytucji R.P., zapis taki jest nie do przyjęcia.

Artykuł 2

W celu utrzymania i umacniania więzi pomiędzy Układającymi się Stronami oraz

w celu wypełniania powierzonej każdemu z nich misji, Nuncjusz Apostolski rezyduje, jak dotychczas w stolicy Polski, a polski Ambasador nadzwyczajny i pełnomocny przy Stolicy Apostolskiej w Rzymie.

Artykuł 3

Rzeczypospolita Polska zapewnia Kościołowi katolickiemu oraz jego osobom prawnym i fizycznym swobodę utrzymywania stosunków i komunikowania się ze Stolicą Apostolską, z Konferencjami Episkopatów, z Kościołami partykularnymi, a także między sobą i innymi wspólnotami, instytucjami, organizacjami i osobami w kraju i za granicą.

Artykuł 4

1. Rzeczypospolita Polska uznaje osobowość prawną Kościoła katolickiego.

2. Rzeczypospolita Polska uznaje również osobowość prawną wszystkich instytucji kościelnych, terytorialnych i personalnych, które uzyskały taką osobowość na podstawie przepisów prawa kanonicznego. Władza kościelna dokonuje stosownego powiadomienia kompetentnych organów państwowych

3. Inne instytucje kościelne mogą na wniosek władzy kościelnej uzyskać osobowość prawną na podstawie prawa polskiego.

komentarz: Bardzo kontrowersyjny zapis, zrównujący osoby prawne prawa kanonicznego z osobami prawnymi polskiego prawa cywilnego, a nawet pozwalający uzyskać osobowość prawną (art.4 ust.3) przez te podmioty, które nie mają osobowości prawnej w świetle prawa kanonicznego (np. spółki prawa handlowego). Krąg osób prawa kanonicznego, uzyskujących z mocy konkordatu osobowość prawną w rozumieniu prawa cywilnego, winien być ograniczony wyłącznie do kościelnych osób prawnych, realizujących cele religijne i kultowe. Choćby ze względu na treść kan. 120 par. 1 Kodeksu Prawa Kanonicznego: „osoba prawna ze swej natury trwa nieprzerwanie. Wygasa jednak, jeśli zostanie zniesiona przez kompetentną władzę albo nie działa przez okres stu lat ...” (sic!).

Prawo kanoniczne jest wewnętrznym prawem kościoła, znanym tylko wąskiemu gronu specjalistów. Państwo może w dowolnej umowie międzynarodowej podporządkować się postanowieniom prawa wewnętrznego drugiego państwa - tyle, że w ten sposób skazuje się na utratę części własnej suwerenności!

Artykuł 5

Przestrzegając prawa do wolności religijnej, Państwo zapewnia Kościołowi katolickiemu, bez względu na obrządek, swobodne i publiczne pełnienie jego misji, łącznie z wykonywaniem jurysdykcji oraz zarządzaniem i administrowaniem jego sprawami na podstawie prawa kanonicznego.

komentarz: Zapis nie precyzuje, jak rozumieć „misję kościoła”, jakiego rodzaju sytuacji ma dotyczyć jego jurysdykcja, jakie „sprawy” mają być przezeń „zarządzane i administrowane”. Wolność religijna nie może być interpretowana jako działalność naruszająca porządek prawny w państwie; nie może oznaczać swoistego immunitetu duchownych, w postaci odpowiedzialności prawnej wyłącznie na podstawie prawa kanonicznego (a nie na podstawie polskiego prawa karnego, bądź cywilnego); nie może wreszcie być rozumiana jako np. prawo do prowadzenia działalności gospodarczej, wolnej od przestrzegania prawa państwowego.

Artykuł 6

1. Tworzenie właściwych Kościołowi struktur należy do kompetentnej władzy kościelnej; dotyczy to w szczególności erygowania, zmieniania i znoszenia prowincji kościelnych, archidiecezji, ordynariatu polowego, administratur apostolskich, prałatur personalnych i terytorialnych, opactw terytorialnych, parafii instytutów życia konsekrowanego i stowarzyszeń życia apostolskiego oraz innych kościelnych osób prawnych.

2. Żadna część terytorium polskiego nie będzie włączona do diecezji lub prowincji kościelnej mającej swą stolicę poza granicami Rzeczypospolitej Polskiej.

3. Żadna diecezja, mająca swą stolicę w Rzeczypospolitej Polskiej nie będzie się rozciągała poza granice Państwa Polskiego.

4. Biskup należący do Konferencji Episkopatu Polski nie będzie należał do krajowej konferencji Episkopatu w innym państwie.

5. Biskup nie będący obywatelem polskim nie będzie należał do Konferencji Episkopatu Polski. Biskup taki nie będzie sprawował jurysdykcji w Rzeczypospolitej Polskiej, wyjąwszy legata lub innego wysłannika papieskiego.

komentarz: Art.6 ust. 1 jest sprzeczny z art. 16 — albo w kwestii ordynariatu polowego „kompetentna władza kościelna” ma wyłączną władzę, albo też działa „w porozumieniu z kompetentnymi władzami Rzeczypospolitej Polskiej”. W art.,6 ust.2 pominięto region kościelny (kanon 433 par. 1 Kodeksu Prawa Kanonicznego) oraz prowincję zakonną (kan. 621 KPK). Może to oznaczać prawo kościoła do tworzenia regionów kościelnych (kilka sąsiednich diecezji) oraz prowincji zakonnych, niezależnie od obywatelstwa i narodowości ich członków i obejmujących swym zasięgiem terytorialnym obszar innego państwa. Nie chroni przed taką sytuacją art.6 ust.1; ponieważ struktury te nie zawsze muszą posiadać osobowość prawną; na dodatek pozostają zazwyczaj w wyłącznej jurysdykcji Watykanu. Międzynarodowe konsekwencje takich uregulowań podkreśla możliwość mianowania nuncjuszem w Polsce niekoniecznie obywatela polskiego (zgodnie z art. 6) oraz zezwolenie biskupom na samodzielne decydowanie (zgodnie z art. 18), w jakim języku ma być prowadzona katechizacja czy posługi duszpasterskie.

Artykuł 7

1. Urzędy kościelne obsadza kompetentna władza kościelna zgodnie z przepisami prawa kanonicznego.

2. Mianowanie i odwoływanie biskupów należy wyłącznie do Stolicy Apostolskiej.

3. Stolica Apostolska będzie mianować biskupami w Polsce duchownych, którzy są obywatelami polskimi.

4. W odpowiednim czasie poprzedzającym ogłoszenie nominacji biskupa diecezjalnego Stolica Apostolska poda jego nazwisko do poufnej wiadomości Rządu Rzeczypospolitej Polskiej. Dołożone zostaną starania, aby to powiadomienie nastąpiło możliwie wcześnie.

komentarz: Zapis art.7 ust.4 o „możliwie wczesnym powiadomieniu” jest dość naiwny, znacznie lepiej byłoby ustalić określoną ilość dni przed. Patrz też komentarz do art.6.

Artykuł 8

1. Rzeczypospolita Polska zapewnia Kościołowi katolickiemu wolność sprawowania kultu, zgodnie z artykułem 5.

2. Organizowanie kultu publicznego należy do władzy kościelnej zgodnie z przepisami prawa kanonicznego i z zachowaniem odpowiednich przepisów prawa polskiego.

3. Miejscom przeznaczonym przez właściwą władzę kościelną do sprawowania kultu i grzebania zmarłych państwo gwarantuje w tym celu nienaruszalność. Z ważnych powodów i za zgodą kompetentnej władzy kościelnej można przeznaczyć te miejsca na inny użytek. Niniejszy przepis nie ogranicza stosowania prawa polskiego w przypadkach wyłączenia, z zachowaniem standardów prawa międzynarodowego.

4. Sprawowanie kultu publicznego w miejscach innych, niż określone w ustępie 3, nie wymaga zezwolenia władz państwowych, chyba że odpowiednie przepisy prawa polskiego stanowią inaczej, w szczególności ze względu na bezpieczeństwo i porządek publiczny.

5. Władza publiczna może podjąć niezbędne działania w miejscach określonych w ustępie 3, także bez powiadomienia władzy kościelnej, jeśli jest to konieczne dla ochrony życia, zdrowia lub mienia.

komentarz: Brak jest podtrzymania zapisu ustawy z 31.01.59 o cmentarzach i chowaniu zmarłych (Dz. U. 1972 nr 47 poz. 298), ustalającego, że w miejscowościach, w których nie ma cmentarza komunalnego, zarząd cmentarza wyznaniowego umożliwia pochowanie — na tych samych prawach — osób innego wyznania lub niewierzących. Nie wiadomo, co rozumieć przez sformułowania „bezpieczeństwo i porządek publiczny”, czy też „standardy międzynarodowe” (art.17 Powszechnej Deklaracji Praw Człowieka?).

15 lutego 1994 kościoły członkowskie Polskiej Rady Ekumenicznej oświadczyły, iż obawiają się że "przepisy konkordatu, dotyczące cmentarzy, wyłączające cmentarze rzymskokatolickie w zakresie zarządzania spod obowiązujących ustaw państwowych, uniemożliwią chowanie na nich osób innych wyznań i bezwyznaniowych."

Artykuł 9

1. Wolne od pracy są niedziele i następujące dni świąteczne:

1 stycznia — uroczystość Świętej Bożej Rodzicielki Maryi (dzień Nowego Roku),

drugi dzień Wielkanocy,

dzień Bożego Ciała,

15 sierpnia — uroczystość wniebowzięcia Najświętszej Maryi Panny,

1 listopada — dzień Wszystkich Świętych,

25 grudnia — pierwszy dzień Bożego Narodzenia,

26 grudnia — drugi dzień Bożego Narodzenia,

2. Rozszerzenie powyższego wykazu może nastąpić po porozumieniu Układających się Stron.

komentarz: Nie ma zapisu o możliwości zmniejszenia liczby świąt, chociaż kan. 1246 par. 2 Kodeksu Prawa Kanonicznego uprawnia Konferencję Episkopatu do zniesienia danego święta lub przeniesienia go na najbliższą niedzielę. Skreślenie któregośkolwiek

Racjonalista.pl

ze świąt wymaga w tej sytuacji renegotjacji konkordatu.

Artykuł 10

1. Od chwili zawarcia małżeństwo kanoniczne wywiera takie skutki, jakie pociąga za sobą zawarcie małżeństwa zgodnie z prawem polskim, jeżeli:

1/ między nupturientami nie istnieją przeszkody wynikające z prawa polskiego,

2/ złożą oni przy zawieraniu małżeństwa zgodne oświadczenie woli dotyczące wywarcia takich skutków,

3/ zawarcie małżeństwa zostało wpisane w aktach stanu cywilnego na wniosek przekazany Urzędowi Stanu Cywilnego w terminie pięciu dni od zawarcia małżeństwa; termin ten ulega przedłużeniu, jeżeli nie został dotrzymany z powodu siły wyższej, do czasu ustania tej przyczyny,

2. Przygotowanie do zawarcia małżeństwa kanonicznego obejmuje pouczenie nupturientów o nierozzerwalności małżeństwa kanonicznego oraz o przepisach prawa polskiego dotyczących skutków małżeństwa.

3. Orzekanie o ważności małżeństwa kanonicznego, a także w innych sprawach małżeńskich przewidzianych w prawie kanonicznym, należy do wyłącznej kompetencji władzy kościelnej.

4. Orzekanie w sprawach małżeńskich w zakresie skutków określonych w prawie polskim należy do wyłącznej kompetencji sądów państwowych.

5. Kwestia powiadamiania o orzeczeniach wskazanych w ustępach 3 i 4 może być przedmiotem postępowania określonego w artykule 27.

6. Celem wprowadzenia w życie niniejszego artykułu dokonane zostaną konieczne zmiany w prawie polskim.

komentarz: Przepis ten umożliwia „legalną bigamię”, tzn. Zawarcie małżeństwa kanonicznego przez osobę pozostającą w związku małżeńskim w świetle prawa cywilnego. Kan. 1701 par. 1 pkt. 2 w zasadzie zabrania zawarcia takiego związku, ale decyduje o tym biskup diecezjalny, udzielając stosownej dyspensy. Prawo kanoniczne dopuszcza ponadto (tzw. przywilej pawłowy), aby ochrzczony małżonek pozostawił nieochrzczonego, zawierając nowy związek.

Przepis ten może stanowić podstawę żądań, aby małżeństwa zawarte w trybie art. 10 wyłączone były spod instytucji świeckiego rozvodu. Jeśli tzw. ślub kościelny nie zostanie zarejestrowany w USC należy się liczyć z brakiem prawnych możliwości ochrony interesów (także majątkowych) żony i dzieci. Wreszcie, zapis o ślubie kościelnym, znajdujący się na świeckim „potwierdzeniu małżeństwa” oznaczać będzie w istocie wprowadzenie do cywilnych dokumentów informacji o preferencji religijnej danej osoby, co jest sprzeczne z zasadą wolności sumienia.

Ponadto "Polska Rada Ekumeniczna jest przekonana, że przepisy konkordatu normujące zawieranie małżeństw zostaną w drodze ustawowej rozciągnięte na inne kościoły."

Artykuł 11

1. Układające się strony deklarują wolę współdziałania na rzecz obrony i poszanowania instytucji małżeństwa i rodziny będących fundamentem

społeczeństwa. Podkreślają one wartość rodziny, przy czym Stolica Apostolska, ze swej strony potwierdza naukę katolicką o godności i nierozzerwalności małżeństwa.

komentarz: Przepis ten będzie interpretowany jako zakaz rozwodów; cywilne sądy nie będą uprawnione do rozwiązywania ślubów kościelnych, ani też do unieważnienia "potwierzeń ślubu kościelnego, wydawanych przez USC.

Artykuł 12

1. Uznając prawo rodziców do religijnego wychowania dzieci oraz zasadę tolerancji Państwo gwarantuje, że szkoły publiczne podstawowe i ponadpodstawowe oraz przedszkola prowadzone przez organy administracji państwowej i samorządowej, organizują zgodnie z wolą zainteresowanych naukę religii w ramach planu zajęć szkolnych i przedszkolnych.

2. Program nauczania religii katolickiej oraz podręczniki opracowuje władza kościelna i podaje do wiadomości kompetentnej władzy państwowej.

3. Nauczyciele religii muszą posiadać upoważnienie (missio canonica) od biskupa diecezjalnego.. Cofnięcie tego upoważnienia oznacza utratę prawa do nauczania religii. Kryteria wykształcenia pedagogicznego oraz forma i tryb uzupełniania tego wykształcenia będą przedmiotem uzgodnień kompetentnych władz państwowych z Konferencją Episkopatu Polski.

4. W sprawach treści nauczania i wychowania religijnego nauczyciele religii podlegają przepisom i zarządzeniom kościelnym, a w innych sprawach przepisom państwowym.

5. Kościół katolicki korzysta ze swobody prowadzenia katechezy dla dorosłych, łącznie z duszpasterstwem akademickim.

komentarz: Przepis sankcjonuje nauczanie religii w szkołach, wprowadzone głośną i kontrowersyjną „Instrukcją” oraz wprowadza nakaz prowadzenia takiej nauki w przedszkolach i szkołach wyższych. Obawy budzi brak nadzoru państwa nad programem i nauczaniem religii w szkołach publicznych; konsekwencją unormowań tego artykułu („w ramach planu zajęć”) będzie pełnoprawny udział katechetów w Radach Pedagogicznych. Konkordat narusza tym artykułem prawo rodziców do nie ujawniania swych przekonań i prawo dziecka do swobodnego rozwoju światopoglądowego, sprzyja zaś nietolerancji i dyskryminacji, dwulicowości i obłudzie.

Znaczące są konsekwencje finansowe dla budżetu państwa — jak wynika z wyjaśnień MEN (pismo do mnie z dnia 03 lipca 1996 znak: DKWS-WZP- 1032-154-MK/96) „należy zakładać, że w 1996 r. w szkołach podstawowych prowadzonych przez gminy zajęcia z katechezy prowadzi około 6.148 księży i diakonów, w szkołach prowadzonych jako zadanie własne przez miasta o statusie gmin około 809, a w szkołach prowadzonych przez MEN i inne resorty — 3.043 księży i diakonów. Szacunkowy koszt wprowadzenia wynagrodzeń dla około 10 000 księży i diakonów kształtowałaby się w skali roku 1996 na poziomie około 137 milionów złotych (84 mln zł w szkołach podstawowych prowadzonych przez gminy, 11 mln zł w szkołach prowadzonych przez miasta uczestniczące w programie pilotażowym i 42 mln zł w szkołach prowadzonych przez MEN i inne resorty) (..) w dniu 29 maja 1996 r. na posiedzeniu Komisji Wspólnej Przedstawicieli Rządu i Episkopatu Polski zostało przyjęte ustalenie, że księżom i diakonom Kościoła katolickiego nauczającym religii w szkołach, wynagrodzenie będzie wypłacane od dnia 01 września 1997 r.” W piśmie MEN do mnie z dnia 14 lutego 1994 znak: DOK-WZP-1032-12-MK/94 wskazano, że "gdyby w każdym oddziale

Racjonalista.pl

religia nauczana była w wymiarze dwu godzin tygodniowo, jak to wynika z rozporządzenia, to wówczas liczba osób nauczających religii kształtowała by się na poziomie ok. 34 tys."

Artykuł 13

Dzieciom i młodzieży katolickiej przebywającym na koloniach i obozach oraz korzystającym z innych form zbiorowego wypoczynku zapewnia się możliwość wykonywania praktyk religijnych, a w szczególności uczestniczenia we Mszy św. W niedziele i święta.

Artykuł 14

1. Kościół katolicki ma prawo zakładać i prowadzić placówki oświatowe i wychowawcze, w tym przedszkola oraz szkoły wszystkich rodzajów, zgodnie z przepisami prawa kanonicznego i na zasadach określonych przez odpowiednie ustawy.

2. W realizowaniu minimum programowego przedmiotów obowiązkowych i w wystawianiu druków urzędowych szkoły te podlegają prawu polskiemu. W realizowaniu programu nauczania pozostałych przedmiotów szkoły te stosują się do przepisów kościelnych. O publicznym charakterze tych szkół i placówek decyduje prawo polskie.

3. Nauczyciele, wychowawcy i inni pracownicy oraz uczniowie i wychowankowie szkół i placówek wymienionych w ustępie 1 — jeśli są one szkołami lub placówkami publicznymi albo mają uprawnienia szkół lub placówek publicznych — mają prawa i obowiązki takie same, jak analogiczne osoby w szkołach i placówkach publicznych.

4. Szkoły i placówki wymienione w ustępie 1 będą dotowane przez Państwo lub organy samorządu terytorialnego w przypadkach i na zasadach określonych przez odpowiednie ustawy.

komentarz: Artykuł przyznaje nauczycielom i wychowawcom szkół katolickich uprawnienia wynikające m.in. z Karty Nauczyciela. Nowelizacja postanowień „Karty” wobec tej grupy osób będzie mogła być dokonana dopiero za zgodą Watykanu. Zobowiązanie się państwa w umowie międzynarodowej do dotowania katolickich szkół i placówek ma bardzo wysoką rangę i będzie musiało być respektowane, niezależnie od ilości takich szkół (a więc i wysokości kosztów), nie wprowadzono bowiem żadnych ograniczeń. W oparciu o ten przepis można zanegować każdą ustawę budżetową.

Artykuł 15

1. Rzeczpospolita Polska gwarantuje Kościołowi katolickiemu prawo do swobodnego zakładania i prowadzenia szkół wyższych, w tym uniwersytetów, odrębnych wydziałów i wyższych seminariów duchownych oraz instytutów naukowo-badawczych.

2. Status prawny szkół wyższych, o których mowa w ustępie 1, a także tryb i zakres uznawania przez Państwo kościelnych stopni i tytułów oraz status prawny wydziałów teologii katolickiej na uniwersytetach państwowych regulują umowy pomiędzy Rządem Rzeczypospolitej Polskiej a Konferencją Episkopatu Polski upoważnioną przez Stolicę Apostolską.

3. Papieska Akademia Teologiczna w Krakowie i Katolicki Uniwersytet Lubelski są dotowane przez Państwo. Państwo rozważy udzielanie pomocy finansowej odrębnym wydziałom, wymienionym w ustępie 1.

komentarz: Zobowiązanie się państwa w umowie tak wysokiej rangi do finansowania szkół duchownych katolickich bez prawa jakiegokolwiek nadzoru, z obowiązkiem uznawania „kościelnych stopni i tytułów” ma charakter rażąco dyskryminujący państwo. Na podstawie ustawy z 14.06.1991, na zasadach analogicznych jak dla uczelni państwowych (z wyłączeniem dotacji na inwestycje) finansowany jest Katolicki Uniwersytet Lubelski — np. w roku 1993 dotacja ta wyniosła 109 miliardów 744 miliony starych złotych.

Jak wynika z wyjaśnień Ministra-Szefa Urzędu Rady Ministrów Leszka Millera, przesłanych mi pismem z dnia 04 lipca 1996 r. znak: GLM.4407- 36/96 „dofinansowanie KUL w 1996 roku wynosi: — na działalność dydaktyczną 17 711 zł, na pomoc materialną dla studentów 4 535 zł”. Papieska Akademia teologiczna nie była dotąd finansowana przez państwo. Wielkość dotacji ulegnie znaczącemu zwiększeniu w związku z inwestycyjnymi planami tych uczelni, które w myśl konkordatu również mają być finansowane przez państwo. Wydaje się, że ewentualne dotacje nie powinny obejmować wydatków inwestycyjnych, ani też powstałych w wyniku decyzji organizacyjnych podjętych bez zgody państwa (np. tworzenie nowych wydziałów lub filii).

Zdumiewający jest zapis o samodzielności kościelnych placówek w nadawaniu stopni naukowych. W konkordatach zawartych z Bawarią (1966 r.) i Austrią (1933 r.) to państwo mianuje profesorów i docentów, a nawet nauczycieli religii w szkołach wyższych, po porozumieniu się z odpowiednim biskupem.

Artykuł 16

1. Opiekę duszpasterską nad żołnierzami wyznania katolickiego w czynnej służbie wojskowej, w tym również zawodowej, sprawuje w ramach ordynariatu polowego Biskup Polowy zgodnie z prawem kanonicznym i statutem zatwierdzonym przez Stolicę Apostolską w porozumieniu z kompetentnymi władzami Rzeczypospolitej Polskiej.

2. Żołnierzom, o których mowa w ustępie 1, zapewnia się możliwość swobodnego uczestniczenia we Mszy św. W niedziele i święta, jeśli nie koliduje to z ważnymi obowiązkami służbowymi.

3. Kapłani i diakoni oraz członkowie instytutów życia konsekrowanego i stowarzyszeń życia apostołskiego po złożeniu profesji wieczystej zostają przeniesieni do rezerwy. Alumnów wyższych seminariów duchownych, osobom po złożeniu ślubów czasowych oraz nowicjuszom odracza się służbę wojskową ze względu na odbywanie nauki.

4. Kapłani przeniesieni do rezerwy mogą być powołani do odbywania ćwiczeń wojskowych tylko w celu przeszkolenia do pełnienia funkcji kapelana wojskowego na wniosek właściwego przełożonego kościelnego.

5. W czasie ogłoszenia mobilizacji i w czasie wojny władza kościelna skieruje dodatkowych kapłanów do pełnienia funkcji kapelanów wojskowych, a diakonów, alumnów wyższych seminariów duchownych oraz członków instytutów życia konsekrowanego i stowarzyszeń życia apostołskiego do służby sanitarnej lub służby w obronie cywilnej.

komentarz: Jak dowodzi praktyka, kapelani zastąpili w jednostkach wojskowych dawnych oficerów politycznych. Jak wynika ze skierowanych do mnie wyjaśnień MON Racjonalista.pl

(pismo z dnia 21.08.1996) „w duszpasterstwie wojskowym przewidziane zostały (..) na koniec I półrocza 1996 r. 333 stanowiska dla żołnierzy zawodowych i pracowników wojska (..) z tego duszpasterstwo katolickie — 302 (..) w budżecie Ministerstwa Obrony Narodowej w 1996 r. zaplanowano, na pokrycie wydatków związanych z działalnością duszpasterską środki w wysokości 10.439 tys. zł, w tym dla duszpasterstwa katolickiego 9.104 tys. zł”.

Artykuł 17

1. Rzeczpospolita Polska zapewnia warunki do wykonywania praktyk religijnych i korzystania z posług religijnych osobom przebywającym w zakładach penitencjarnych, wychowawczych, resocjalizacyjnych oraz opieki zdrowotnej i społecznej, a także w innych zakładach i placówkach tego rodzaju.

2. Osobom, o których mowa w ustępie 1, zapewnia się w szczególności możliwość uczestniczenia we Mszy św. W niedziele i święta oraz w katechizacji i rekolekcjach, a także do korzystania z indywidualnych posług religijnych w zgodzie z celami pobytu tych osób w zakładach wskazanych w ustępie 1.

3. Dla realizacji uprawnień osób, o których mowa w ustępie 1, biskup diecezjalny skieruje kapelanów, z którymi odpowiednia instytucja zawrze stosowną umowę.

komentarz: Artykuł wprowadza zasadę, że wszystkie zakłady wychowawcze, opieki zdrowotnej i społecznej, penitencjarne itp. Muszą przyjąć i zatrudnić kapelana, skierowanego przez katolickiego biskupa diecezjalnego. Dotyczy to nawet sytuacji, kiedy tego rodzaju placówki są prowadzone przez podmioty innych wyznań! W oświadczeniu z 15 lutego 1994 r. „Polska Rada Ekumeniczna wyraża ubolewanie, że Rząd RP zgodził się na sformułowania art. 17 konkordatu, przewidujące wykonywanie rzymsko-katolickich praktyk i posług religijnych w zakładach opiekuńczo-charytatywnych i opieki zdrowotnej, prowadzonych przez Kościół nierymskokatolickie, bez porozumienia się z ich władzami”. Brak jest przy tym zobowiązania Stolicy Apostolskiej, że w prowadzonych przez kościół katolicki tego rodzaju placówkach dopuści się do posług religijnych innych wyznań. Artykuł ten zapewnia kapelanom prawo do wynagrodzenia oraz świadczeń socjalnych i emerytalnych.

Jak wynika z przesłanych mi wyjaśnień Ministerstwa Zdrowia i Opieki Społecznej (pismo z dnia 28 czerwca 1996 r. znak: BKK-IV-130-204/96) "według danych na dzień 31.XII.1995 r. w szpitalach ogólnych resortu zdrowia zatrudnionych było 781 kapelanów, w tym 180 w pełnym wymiarze czasu pracy oraz 601 w niepełnym wymiarze (..) Wynagrodzenia kapelanów kształtują się w granicach od 200 zł do 350 zł brutto (..) Ministerstwo zakupuje usługi w 56 niepublicznych zakładach opieki zdrowotnej zarejestrowanych w rejestrach prowadzonych przez wojewodów (..) W roku 1996 Ministerstwo zakupiło 1.499.741 osobodni po 22,5 zł średnio."

Ministerstwo Sprawiedliwości poinformowało mnie pismem z dnia 4 października 1996 r. znak: MP-371/96, iż "w Służbie Więziennej utworzonych jest 15,5 etatów kapelanów więziennych (..) koszty osobowe związane z zatrudnieniem kapelanów w jednostkach organizacyjnych więziennictwa wynoszą w skali roku około 339 tys. zł."

Artykuł 18

Stosownie do potrzeby zapewnienia opieki duszpasterskiej nad członkami mniejszości narodowych, biskupi diecezjalni decydują o organizowaniu posługi duszpasterskiej i katechizacji w języku właściwej mniejszości.

komentarz: Patrz komentarz do art.6.

Artykuł 19

Rzeczpospolita Polska uznaje prawo wiernych do zrzeszania się zgodnie z prawem kanonicznym i w celach określonych w tym prawie. Jeżeli te zrzeszenia poprzez swą działalność wkraczają w sferę uregulowaną w prawie polskim, podlegają także temu prawu.

komentarz: Istnieje szereg sprzeczności pomiędzy normami prawa kanonicznego, a przyjętymi w polskim prawie normami wynikającymi z międzynarodowych paktów praw człowieka. M.in. kanon 317 par. 4 kodeksu prawa kanonicznego zakazuje pełnienia funkcji „moderatorów” (przewodniczących) tym, „którzy pełnią kierownicze urzędy w partiach politycznych”. Niejednoznaczne jest pojęcie „sfera uregulowana prawem polskim”.

Artykuł 20

1. Kościół katolicki ma prawo swobodnego drukowania, wydawania i rozpowszechniania wszelkich publikacji związanych z jego posłannictwem.

2. Kościół katolicki ma prawo posiadania i używania własnych środków społecznego przekazu, a także do emitowania programów w publicznej radiofonii i telewizji, na zasadach określonych w prawie polskim.

komentarz: Artykuł rażąco uprzywilejowuje kościół katolicki, kosztem innych wyznań. Polska Rada Ekumeniczna w oświadczeniu z 15 lutego 1994 wyraża nadzieję, że przywileje te „zostaną w drodze ustawodawczej rozszerzone na wszystkie kościoły”.

Jak poinformował mnie prezes Telewizji Polskiej S.A. Ryszard Miazek, pismem z dnia 2 października 1996 znak: TVP-p.-2435/96 "przeciętny miesięczny czas przeznaczony na audycje przygotowywane przez zespół programów katolickich TVP S.A. wynosi ok. 650 minut (oraz dodatkowo okazjonalne programy (transmisje) związane najczęściej z wizytami Ojca Świętego w różnych krajach) (..) średni koszt wyprodukowania 1 minuty wyżej wymienionych programów wynosi 280-300 zł."

Jak poinformował mnie prezes Polskiego Radia S.A., pismem z dnia 24 października 1996 r. znak: SZKA/732/96 "Polskie Radio S.A. w czterech ogólnokrajowych programach, w okresie miesiąca łącznie emituje 21 godzin audycji przygotowanych przez Redakcję Katolicką (..) średni koszt produkcji godziny produkcji programu religijnego wynosi 2.599 zł, średni koszt rozpowszechnienia (emisji) godziny programu radiowego wynosi 1.302 zł."

Jak wynika z ustaleń kontroli NIK w 1993 r, nadawcy kościelni — wbrew art. 7 ust. 1 ustawy o łączności — nie posiadali świadectwa homologacji swoich nadajników, a 15 kościelnych stacji radiowych (Radio Maryja — Zgromadzenie Redemptorystów) emitowało program nie na przyznanym częstotliwościach CCIR 87,5-108 MHz, lecz na paśmie OIRT 66-74 MHz. Tak wygląda respektowanie prawa polskiego przez podmioty kościelne.

Artykuł 21

1. Odpowiednie instytucje kościelne mają prawo do prowadzenia, każda zgodnie ze swą naturą, działalności o charakterze misyjnym, charytatywnym i opiekuńczym.

W tym celu mogą one tworzyć struktury organizacyjne i urządzić publiczne zbiórki.

2. Przepisy prawa polskiego o zbiórkach publicznych nie mają zastosowania do zbierania ofiar na cele religijne, kościelną działalność charytatywno-opiekuńczą, naukową, oświatową i wychowawczą oraz utrzymanie duchownych i członków zakonów, jeżeli odbywają się w obrębie terenów kościelnych kaplic oraz w miejscach i okolicznościach zwyczajowo przyjętych w danej okolicy i w sposób tradycyjnie ustalony.

komentarz: Artykuł dyskryminuje inne wyznania. Polska Rada Ekumeniczna w oświadczeniu z 15 lutego 1994 zauważa, iż „pożądane jest, aby postanowienia art. 21 ust. 2 konkordatu, dotyczące zbiórek publicznych, zostały rozszerzone na wszystkie kościoły”. Niejasne prawnie są sformułowania: „miejsca i okoliczności zwyczajowo przyjęte” oraz „sposób tradycyjnie ustalony”.

Artykuł 22

1. Działalność służąca celom humanitarnym, charytatywno- opiekuńczym, naukowym i oświatowo-wychowawczym podejmowana przez kościelne osoby prawne jest zrównana pod względem prawnym z działalnością służącą analogicznym celom i prowadzoną przez instytucje państwowe.

2. Przyjmując za punkt wyjścia w sprawach finansowych instytucji i dóbr kościelnych oraz duchowieństwa obowiązujące ustawodawstwo polskie i przepisy kościelne, Układające się Strony stworzą specjalną komisję, która zajmie się koniecznymi zmianami. Nowa regulacja uwzględni potrzeby Kościoła, biorąc pod uwagę jego misję oraz dotychczasową praktykę życia kościelnego w Polsce.

3. Władzom państwowym zostanie wskazana instytucja kościelna lub instytucje kościelne, kompetentne w sprawach wymienionych w ustępie 2.

4. Rzeczypospolita Polska w miarę możliwości udziela wsparcia materialnego w celu konserwacji i remontowania zabytkowych obiektów sakralnych i budynków towarzyszących, a także dzieł sztuki stanowiących dziedzictwo kultury.

komentarz: Artykuł grożący największymi konsekwencjami finansowymi dla budżetu państwa. „Zrównanie pod względem prawnym” działalności humanitarnej, charytatywno-opiekuńczej, naukowej i oświatowo-wychowawczej, prowadzonej przez kościelne osoby prawne oznacza dotowanie z budżetu państwa tej działalności. M.in. w 1993 roku budżet w dziale „ochrona zdrowia” przeznaczył na 52 kościelne zakłady opiekuńczo-lecznicze i leczniczo-wychowawcze 237 miliardów starych zł. Z budżetów wojewódzkich dotowanych jest dodatkowo ok. 100 kościelnych domów pomocy społecznej.

Konkordat przesądza dalsze funkcjonowanie Funduszu Kościelnego oraz zasady przekazywania Kościołowi przez państwo majątku, dalsze obowiązywanie ustawy z 17 maja 1989 r. o ubezpieczeniu społecznym duchownych, a także utrzymanie dotychczasowych zwolnień podatkowych i celnych.

Jak wynika z wyjaśnień przesłanych mi przez Ministra-Szefa Urzędu Rady Ministrów Leszka Millera (pismo z dnia 4 lipca 1996 r., znak: GLM.4407-36/96) "w 1996 roku obciążenie Funduszu Kościelnego z tytułu ubezpieczenia społecznego duchownych wyniosło 12 730 997, 37 zł. Rozliczenie to dotyczy zobowiązań za 1995 rok, bowiem zgodnie z ustawą (..) zobowiązania te Fundusz Kościelny reguluje jednorazowo za rok poprzedni do 31 marca w danym roku budżetowym (..) Wypłaty ze składek osób

duchownych w 1995 r. wyniosły 6 754 825, 35 zł, co stanowiło 34,7% ogółem wypłaconych przez ZUS świadczeń."

Jak poinformował mnie Departament Wyznań Urzędu Rady Ministrów, pismem z dnia 27 czerwca 1996 r. znak: DW/PW/464/96 „w 1995 roku wartość zwolnienia podmiotów kościelnych od cła i podatków wyniosła (..) 9 621 433, 30 PLN." Według wyjaśnień Ministerstwa Kultury i Sztuki (pismo z dnia 26 czerwca 1996 r., znak: PR/538/96) "finansowanie prac remontowo-konserwatorskich zabytkowych obiektów sakralnych w 1996 roku dla 605 obiektów kościoła rzymsko-katolickiego wyniosło 10 884 795 PLN."

Artykuł 22 ust. 2 i 3 przewiduje utworzenie specjalnej komisji, która ma zająć się „potrzebami Kościoła". Należy liczyć się ze zgłaszaniem zapotrzebowań na dotowanie przez państwo na poziomie co najmniej diecezji, ponieważ w myśl kanonu 391 par. 1 kodeksu prawa kanonicznego biskup diecezjalny ma pełnię władzy ustawodawczej, wykonawczej i sędziowskiej, także w zakresie spraw majątkowych. Art. 22 ust. 4 stanowi o „udzielaniu wsparcia materialnego w celi konserwacji i remontowania zabytkowych obiektów sakralnych i budynków towarzyszących". Wydaje się konieczne ograniczenie dotacji wyłącznie do obiektów zabytkowych, publicznie dostępnych, bowiem art. 60 ustawy z 17 maja 1989 r. o stosunku państwa do Kościoła katolickiego stanowi, iż „budynkami towarzyszącymi" w rozumieniu ustawy są m.in.: "budynki stanowiące mieszkanie proboszcza lub rektora i kancelarię parafialną lub kancelarię rektora (plebanię), budynki stanowiące mieszkanie wikariuszy (wikariatkę), budynki stanowiące mieszkanie pracowników świeckich parafii ..."

Artykuł 23

Kościelne osoby prawne mogą zgodnie z przepisami prawa polskiego nabywać, posiadać, użytkować i zbywać mienie ruchome i nieruchome oraz nabywać i zbywać prawa majątkowe.

Artykuł 24

Kościół ma prawo do budowy, rozbudowy i konserwacji obiektów sakralnych, kościelnych oraz cmentarzy — zgodnie z prawem polskim. O potrzebie budowy świątyni i o założeniu cmentarza decyduje biskup diecezjalny lub inny właściwy ordynariusz. Budowę obiektów sakralnych i kościelnych oraz założenie cmentarza inicjują właściwe władze kościelne po uzgodnieniu miejsca z kompetentnymi władzami i po uzyskaniu wymaganych decyzji administracyjnych.

Artykuł 25

1. W każdej diecezji komisja powołana przez biskupa diecezjalnego będzie współpracować z właściwymi władzami państwowymi w celu ochrony znajdujących się w obiektach sakralnych i kościelnych dóbr kultury o ogólnonarodowym znaczeniu oraz dokumentów archiwalnych o wartości historycznej i artystycznej.

2. Kompetentne władze państwowe i Konferencja Episkopatu Polski opracują zasady udostępniania dóbr kultury będących własnością lub pozostających we władaniu Kościoła.

Artykuł 26

Kościelne osoby prawne mogą zakładać fundacje. Do fundacji tych stosuje się prawo polskie.

komentarz: Jeśli nie zostanie ograniczony krąg podmiotów uzyskujących osobowość prawną (patrz komentarz do art. 4), powstanie sprzeczność pomiędzy uprawnionymi do zakładania fundacji w myśl ustawy o fundacjach, a uprawnionymi w myśl konkordatu. Ma to znaczenie również z uwagi na zwolnienia podatkowe.

Artykuł 27

Sprawy wymagające nowych lub dodatkowych rozwiązań będą regulowane na drodze nowych umów między Układającymi się Stronami albo uzgodnień między Rządem Rzeczypospolitej Polskiej i Konferencją Episkopatu Polski, upoważnioną do tego przez Stolicę Apostolską.

komentarz: Artykuł ograniczający kompetencje władz państwowych R.P., w tym ograniczający władzę ustawodawczą Sejmu Rzeczypospolitej Polskiej. Narzuca konieczność negocjacji dyplomatycznych w sprawach należących do kompetencji własnej państwa. Relacje pomiędzy państwem a Kościołem muszą zostać gruntownie uporządkowane — tymczasem ten zapis oznaczać będzie konieczność uzgadniania z Watykanem ustaw, np. dotyczących opodatkowania kościelnych osób prawnych bądź fizycznych.

Artykuł 28

Układające się Strony będą usuwać na drodze dyplomatycznej zachodzące pomiędzy nimi różnice dotyczące interpretacji lub stosowania niniejszego konkordatu.

komentarz: Jak wynika z powyższych komentarzy do poszczególnych artykułów, konkordat w tej wersji to Himalaje niejasności! Użyte sformułowania są mocno kontrowersyjne, a interpretacja niełatwa. Minister Spraw Zagranicznych Dariusz Rosati, odpowiadając na moją interpelację w sprawie projektu deklaracji Rządu lub Ministra Spraw Zagranicznych dotyczącej Konkordatu ze Stolicą Apostolską (pismo z dnia 12 lipca 1996 r. znak: Jz-0202-403(2)96) stwierdził, iż "Minister Spraw Zagranicznych — działając z upoważnienia Prezesa rady Ministrów, podjął dialog ze Stolicą Apostolską w celu usunięcia tych wątpliwości w sposób zgodny z prawem traktatów. Zachowanie poufności tych rozmów jest życzeniem strony watykańskiej i jest zgodne z ustawą o tajemnicy państwowej i służbowej z dnia 14 grudnia 1982."

Podkreślić należy, iż wobec niejasności interpretacyjnych, wyjaśnianie powstałych na tym tle sporów na drodze dyplomatycznej oznaczać będzie po prostu możliwość stosowania przez Kościół polityki faktów dokonanych, jak to miało już miejsce w przypadku „Instrukcji”, wprowadzającej naukę religii do szkół, „Kodeksu Etyki Lekarskiej” czy zapisu o „wartościach chrześcijańskich”. Znacznie rozsądniejsze byłoby dołączenie artykułu, zawierającego słowniczek precyzyjnie zdefiniowanych dotychczasowych niejednoznacznych i kontrowersyjnych sformułowań.

Artykuł 29

Konkordat niniejszy podlega ratyfikacji. Wejdzie on w życie po upływie 1 miesiąca od dnia wymiany dokumentów ratyfikacyjnych.

Konkordat niniejszy sporządzono w Warszawie, dnia 28 lipca 1993 roku, w dwóch egzemplarzach, każdy w języku polskim i włoskim, przy czym obydwa teksty są jednakowo autentyczne.

Na dowód czego Pełnomocnicy Układających się Stron podpisali niniejszy konkordat i opatrzili go pieczęciami.

(Krzysztof Skubiszewski)

(+ Józef Kowalczyk)

Stolica Apostolska nawiązała dotąd stosunki dyplomatyczne ze 147 państwami. Tylko 46 zawarło z Watykanem konkordaty; spośród państw europejskich uczyniły tak tylko cztery: Włochy, Hiszpania, Austria, Portugalia, część landów Niemiec. Francja jest tradycyjnie katolickim krajem o znacznej swobodzie działania Kościoła — a nie miała, nie ma i nie chce mieć własnego konkordatu. Konkordat Polski z 1993 roku ustanawia prawny model stosunków między państwem a Kościołem przed uchwaleniem Konstytucji. W sytuacji braku nowej, demokratycznie uchwalonej Konstytucji, konkordat ten urasta do rangi dokumentu konstytucyjnego, nadrzędnego nad prawem krajowym.

Uchwała Sądu Najwyższego z dnia 12 czerwca 1992 roku stanowi, iż ratyfikacja umowy międzynarodowej oznacza konieczność zmiany ustaw krajowych. Konkordat w powyższej wersji wymaga nowelizacji dwudziestu ośmiu ustaw polskich, przy czym wszystkie nowelizacje mają charakter zwiększania uprawnień i przywilejów kościoła. W odniesieniu do ustaw, które faktycznie wymagają nowelizacji ze względu na konieczność dostosowania relacji państwo-kościół do zasad obowiązujących w cywilizowanych państwach Europy — ten konkordat sankcjonuje stanowisko zachowawcze, zmuszając demokratycznie wybrane władze państwa do uciążliwego negocjowania wewnętrznych spraw państwa na forum międzynarodowym.

Powyższy konkordat nie zobowiązuje Kościoła nawet do respektowania Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej, nie sprzyja ujawnieniu finansów Kościoła, stanowiących wciąż niemalą część tzw. szarej strefy gospodarczej. Jest wreszcie dokumentem, budzącym żywe obawy o użycie go jako narzędzia „przystosowania” polskiego prawa do doktryny katolickiej i prawa kanonicznego.

Jeśli w ogóle konkordat miałby być ratyfikowany — czemu jestem przeciwny — niezbędne byłoby przynajmniej sprecyzowanie jego postanowień. Może to oznaczać np. zawarcie tzw. Protokołu Dodatkowego (konwencja z 17 września 1970 z Bawarią, czy Układ z 8 marca 1971 z Austrią), bądź wymianę uzgodnionych not (ratyfikacja Konwencji z 27 czerwca 1964 r. z Tunezją), bądź też wstrzymanie się z wymianą dokumentów ratyfikacyjnych i rozpoczęcie negocjacji zapowiedzianych w art. 28.

Ryszard Zając

W mojej ocenie uściślenia i doprowadzenia do zgodności z prawem, wymagają szczególnie następujące zapisy konkordatu:

- wyrażona w **art. 1** zasada „niezależności i autonomii państwa i kościoła”,
- **art. 4**, poprzez wyraźne zdefiniowanie katalogu kanonicznych osób prawnych, uzyskujących osobowość prawną w świetle prawa polskiego,
- **art. 6** w części dotyczącej jednostronnego znoszenia przez władze kościelne ordynariatu polowego,
- **art. 6 i 7**, poprzez uzupełnienie o kwestię dopuszczalności podwójnego obywatelstwa biskupów,
- wyrażone w **art. 8 i 24** pojęcie „nienaruszalności cmentarzy”,
- **art. 10** w części dotyczącej procedury zawierania małżeństw,

- postanowienia **art. 12** dot. organizowania przez publiczne szkoły i przedszkola nauki religii,
- **art. 17** w części dotyczącej kierowania kapelana katolickiego do zakładów opieki społecznej prowadzonej przez inne wyznania,
- **art. 18** poprzez uzupełnienie, iż kościół katolicki popiera prowadzenie w języku polskim duszpasterstwa dla Polonii za granicą
- **art. 22** poprzez skreślenie quasi-parlamentarnych prerogatyw "komisji oraz precyzyjne uściślenie zasad finansowania kościoła katolickiego, a także opodatkowania duchowieństwa,
- wyrażony w **art. 27** tryb zmian treści konkordatu, ignorujący konieczność ratyfikacji przez Sejm Rzeczypospolitej Polskiej,
- Ponadto w tytule i tekście konkordatu winna być zachowana zasada alternatu w wymienianiu nazw stron umowy międzypaństwowej.

Znowelizowana uchwała Sejmu Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 1 lipca 1994 r. o trybie prac nad ustawą o ratyfikacji konkordatu między Stolicą Apostolską a Rzeczpospolitą Polską stwierdza jednoznacznie, iż problem ratyfikacji konkordatu powinien zostać rozstrzygnięty po uchwaleniu nowej Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej. Tym samym Rada Ministrów zyskuje czas niezbędny do przeprowadzenia rozmów ze Stolicą Apostolską, zmierzających do renegocjacji kontrowersyjnych i niejasnych zapisów konkordatu.

Podjęta w tym samym celu w kwietniu 1995 roku inicjatywa Deklaracji Komisji Wspólnej Przedstawicieli Rządu i Episkopatu nie powiodła się. Istotnym mankamentem tej inicjatywy był brak jakichkolwiek konsekwencji prawnych z tytułu ewentualnego jej zaakceptowania. Tym samym jednak strona kościelna przyznała, iż dostrzega istotne wątpliwości co do treści konkordatu, jakie ujawniły się w toku procesu ratyfikacji. Nie ulega wątpliwości, iż w tej sytuacji jedyną drogą wiodącą do ewentualnej ratyfikacji konkordatu między Stolicą Apostolską a Rzeczpospolitą Polską pozostaje renegocjacja treści tej umowy międzynarodowej.

Podobna tematyka na: [Źródło](#)

Ryszard M. Zając

Poseł II Kadencji Sejmu 1993-97. Publicysta, działacz społeczny.

[Pokaż inne teksty autora](#)

(Publikacja: 22-07-2002 Ostatnia zmiana: 04-04-2013)

[Oryginał.](http://www.racjonalista.pl/kk.php/s,1342) (http://www.racjonalista.pl/kk.php/s,1342)

Contents Copyright © 2000-2012 Mariusz Agnosiewicz

Programming Copyright © 2001-2012 Michał Przech

Właścicielem portalu Racjonalista.pl jest Fundacja Wolnej Myśli.

Autorem portalu jest Michał Przech, zwany niżej Autorem.

Żadna część niniejszych opracowań nie może być wykorzystywana w celach komercyjnych, bez uprzedniej pisemnej zgody Właściciela, który zastrzega sobie niniejszym wszelkie prawa, przewidziane w przepisach szczególnych, oraz zgodnie z prawem cywilnym i handlowym, w szczególności z tytułu praw autorskich, wynalazczych, znaków towarowych do tego

portalu i jakiegokolwiek jego części.

Wszystkie elementy tego portalu, wliczając w to strukturę katalogów, skrypty oraz inne programy komputerowe są administrowane przez Autora. Stanowią one wyłączną własność Właściciela. Właściciel zastrzega sobie prawo do okresowych modyfikacji zawartości tego portalu oraz opisu niniejszych Praw Autorskich bez uprzedniego powiadomienia. Jeżeli nie akceptujesz tej polityki możesz nie odwiedzać tego portalu i nie korzystać z jego zasobów.

Informacje zawarte na tym portalu przeznaczone są do użytku prywatnego osób odwiedzających te strony. Można je pobierać, drukować i przeglądać jedynie w celach informacyjnych, bez czerpania z tego tytułu korzyści finansowych lub pobierania wynagrodzenia w dowolnej formie. Modyfikacja zawartości stron oraz skryptów jest zabroniona. Niniejszym udziela się zgody na swobodne kopiowanie dokumentów portalu Racjonalista.pl tak w formie elektronicznej, jak i drukowanej, w celach innych niż handlowe, z zachowaniem tej informacji.

Plik PDF, który czytasz, może być rozpowszechniany jedynie w formie oryginalnej, w jakiej występuje na portalu. **Plik ten nie może być traktowany jako oficjalna lub oryginalna wersja tekstu, jaki prezentuje.**

Treść tego zapisu stosuje się do wersji zarówno polsko jak i angielskojęzycznych portalu pod domenami Racjonalista.pl, TheRationalist.eu.org oraz Neutrum.eu.org.

Wszelkie pytania prosimy kierować do redakcja@racjonalista.pl